

Електронна демократія в Тернополі: коли зміст має значення

Реформа децентралізації “торкнулась” також Тернополя. Відтепер обласний центр став Тернопільською міською територіальною громадою. Автономність населених пунктів відкриває вікно можливостей і, водночас, підкреслює необхідність орієнтуватися на потреби жителів, а отже спростити надання та отримання послуг за допомогою новітніх електронних сервісів.

Реформа державного управління нерозривно пов’язана із потребою зміни способу взаємодії між громадянами та органами влади, впровадження європейських стандартів управління на всіх рівнях. Оптимізація цього процесу, спрощення процедури надання послуг, оперативність обміну інформації — ключові завдання е-демократії.

На сьогодні проблемами, що виникли при реалізації реформи є:

- малоефективна робота електронних реєстрів;
- неналежна якість електронних послуг;
- уповільнений процес впровадження електронного документообігу;
- низька поінформованість громадян, щодо можливостей е-консультацій, е-документообігу;
- інтеграція можливостей і взаємодія між собою е-ресурсів;
- слабка нормативно-правова база забезпечення е-демократії.

Згідно з дослідженням [ООН \(United Nations E-government Survey 2018\)](#) щодо розвитку електронного урядування (E-Government Development Index) Україна посіла 82 місце, в той час як у 2016 році займала 62 місце, що свідчить про необхідність подальшої роботи у цьому напрямку.

Не всі цілі політики місцевої влади відповідають чинними проблемам та викликам. Якщо зрушення у напрямі впровадження е-консультацій, місцевих петицій є і ці можливості активно використовуються, то ситуація з створенням бази даних жителів громади залишається невирішеною. У місті відсутня єдина база даних жителів Тернопільської громади, що уповільнює процес отримання необхідних довідок, роботи відповідних служб, викликає додаткове навантаження як на громадян, так і на самих працівників установ.

Позитивним кроком у напрямку забезпечення юридичного підґрунтя для реалізації е-демократії стало затвердження на початку 2019 року [Концепції розвитку е-урядування у Тернопільській міській територіальній громаді на 2019— 2020 роки](#).

Суттєві виклики для впровадження реформи - нестача фахівців із запровадження е-демократії на місцях та необхідність налагодження електронної системи документообігу.

Аналізуючи ситуацію у Тернопільській громаді, регіональна Коаліція ГО «Тернопільський центр реформ» включила до Дорожньої карти реформ на 2019-2020 роки такі пункти:

- Розробка та прийняття концепції «Smart City Ternopil», як якісно нового механізму взаємодії громади та міської влади. Концепція створить умови для комплексного розвитку міста, покращення його інфраструктури, налагодженні діалогу між органами самоврядування, громадянами та соціальними службами.
- Створення Єдиної електронної бази з даними жителів Тернопільської міської територіальної громади. Мета проєкту — швидке отримання інформації та доступ всіх органів влади до реєстру.

Таким чином, щоб підвищити конкурентоспроможність Тернополя, сприяти раціональному використанню інструментів е-урядування та їх дієвості, інтегрувати систему управління згідно з європейським зразком, органам місцевої влади потрібно пришвидшити процеси реформування

управління, залучати громадськість, сприяти налагодженню партнерських відносин з громадськими організаціями, які спеціалізуються в е-демократії.

Важлива не лише форма, а й зміст

Нормативним актом, який законодавчо затвердив розвиток е-демократії, стала Концепція розвитку е-урядування у Тернопільській міській територіальній громаді на 2019-2020 роки. Документ передбачає застосування е-документообігу, е-петицій, проведення е-консультацій та е-опитувань, оприлюднення публічної інформації на Порталі відкритих даних. Метою затвердження Концепції є оптимізація процесів роботи органів місцевої влади, зокрема покращення надання соціально-адміністративних послуг громадянам.

Протягом 2019-2020 років передбачено оновлення системи електронного документообігу, сайту Центру надання адміністративних послуг, проведення он-лайн консультацій щодо надання послуг, інтеграція «Соціальної картки тернополянина», як варіант ідентифікації особи при доступі до «Персонального кабінету жителя», внесення змін у нормативно-правову базу, створення е-архіву.

Із заходів, які вже реалізовані, міська рада визначає запровадження е-петицій, щорічне виконання проекту «Громадський бюджет», проведення е-консультацій та е-опитувань, проект «Відкрите місто», закупівлі та проведення конкурсів на право оренди майна комунальної власності через систему «PROZORRO» і ProZorro.Продажі.

Згідно даними сайту https://e-dem.tools/about_us у Тернополі подано 709 місцевих петицій та вирішено 1230 проблем у рамках проекту «Відкрите місто». Так, у лютому 2019 року, міська рада провела [одночасно 4 е-консультації](#). Водночас, як [повідомляє інтернет-видання Terminovo](#) застосування е-демократії має «вибірковий» характер, а «незручні» владі петиції модератори не затверджують і не виставляють на обговорення.

Успішним кейсом співпраці ОМС і громадських організацій стало [вдосконалення Положення про Громадський бюджет](#). Аналізуючи досвід інших міст та залучивши спеціалістів, вдалось внести суттєві уточнення та поправки. Так, у Номінаційний комітет будуть входити 3 представники від громадськості, яких обиратимуть на порталі е-голосування.

Під час впровадження [системи ProZorro. Продажі](#) при здачі в оренду комунального майна, невіршеним залишився ризик малої активності охочих орендувати майно. Провівши опитування серед підприємців міста, виявилось, що потенційні орендарі не знали про цю можливість, оскільки інформація не була достатньо висвітлена у ЗМІ та інформаційних сайтах міста.

Невіршеними залишаються проблеми освітньої та соціальної сфери. Згідно з [дослідження міст щодо прозорості у 2018 році](#), проведеними [Transparent Cities](#) у цих категоріях Тернопіль отримав нулі. У суспільстві існує запит щодо створення якісної відкритої онлайн платформи розподілу місць для дітей у дошкільних закладах, школах, позашкільних закладах зі зручним інтерфейсом, де можна отримати інформацію про завантаженість, кількість місць та подати заявку дитини на зарахування до того чи іншого освітнього закладу. На даний момент приймання таких заяв бюрократизоване та недостатньо прозоре, а [існуючий сайт](#) не забезпечує всіх потреб. Так, заповнення форми он-лайн не гарантує внесення даних дитини до загальноміської черги на вступ. Для завершення реєстрації та отримання порядкового номера необхідно протягом 5 робочих днів з дня заповнення електронної форми звернутись у реєстраційний центр управління освіти і науки Тернопільської міської ради. Відсутність розвитку е-демократії у сфері освіти створює корупційні ризики.

У напрямі розв'язанні проблем соціальної сфери є потреба у якісному інформуванні населення про можливості отримання соціальної допомоги, перелік установ та категорії осіб, які цю допомогу можуть отримати; активно залучати благодійні фонди, громадські організації до реалізації

соціальних проектів. Цього року громадським організаціям вдалось ініціювати проведення органами місцевого самоврядування конкурсу із виконання соціального замовлення. З бюджету міста виділено 400 тисяч гривень на проект, конкурс для громадських організацій на виконання соціального замовлення проходив через систему ProZorro.

Таким чином, система е-урядування у Тернополі потребує удосконалення, більшу увагу потрібно звертати на збалансований розвиток усіх її напрямів, адже на сьогодні позитивно розвивається лише напрями щодо інформування громадськості з роботою органів місцевого самоврядування.

Не петицією єдиною

Представники громадськості все більше використовують інструменти прямої демократії. У більшості випадків це пов'язано із необхідністю висловити протест проти тих чи інших дій влади, зокрема забудов, підвищення тарифів, інвестиційних угод, вирубки дерев... [Електронні петиції](#) відіграють важливу роль, адже зібрати 300 підписів тернополян під заявою щодо проблемного питання допомагають засоби масової інформації та соціальні мережі. Люди що протестують формують ініціативні групи, склад яких формується з представників різних груп: від студентів до підприємців.

Впровадження електронних консультацій створило новий майданчик для обговорення актуальних проблем міста. Проте у соціальних мережах досі часто виникають обурення через те, що цей інструмент лише демонструє думку тернополян. Рішення носять виключно рекомендаційний характер. Постійні намагання представників виконавчого комітету перенести спілкування з соціальних мереж на нову [платформу](#) допоки не приносить бажаного результату. Жителі зазначають, що не бачать сенсу дублювати текст та окремо заходити у систему, якщо реакція буде тією ж.

Успішною для громадян була консультація щодо [облаштування зони рекреаційно-відпочинкового комплексу біля озера у Тернополі](#) із залученням інвестора. Понад 200 зібраних коментарів - реакція на скандальне питання, адже багато хто вбачав у цьому корупційну схему для отримання земельної ділянки чи прибутку для конкретного підприємця. Зрештою, міська рада дослухалася до протесту мешканців. Все завдяки й тому, що вони використовували інші методи: електронна петиція збрала необхідну кількість голосів, але ініціативна група у вихідні дні організувала ["Пікніки біля модринок"](#), аби довести необхідність відкритого і доступного простору для відпочинку та різних активностей.

Представники [коаліції ГО "Тернопільський центр реформ"](#) протягом року напрацьовували зміни до Громадського бюджету Тернополя. Не усі пропозиції були підтримані, хоча вдалось повернути громадськість у склад Номінаційного комітету. Автори проектів не вірили в об'єктивність цього органу, який складався із депутатів та працівників виконкому. Розчарування жителів підкріплювалось небажанням залучати громадськість через можливий конфлікт інтересів. Двоє членів Комітету не були юридично відповідальні за один з проектів, але їх підозрювали у авторстві та залученні підтримки голосами. Включення активістів у Комітет викликало найбільший супротив у влади, оскільки таким чином вона має менший контроль над допуском проектів до голосування. Члени опозиційних політичних партій вважають, що навіть ці зміни марні і міська рада використовує нове Положення у власних інтересах.

У Тернополі є чимало сучасних, технічних рішень, які покликані покращити життя мешканців. Проте, немає єдиної концепції та бачення, яким повинен бути Тернопіль, як розумне місто, а також хто, що і коли повинен для цього зробити. Міська рада спільно з Коаліцією буде напрацьовувати концепцію "Smart City Ternopil". Тернопіль матиме комплексне бачення розвитку міста із застосуванням новітніх інформаційних технологій. До реалізації концепції зможуть долучитись як громадські організації, так і бізнес-структури.

Виклики та очікування на 2020 рік

Для успішної реалізації реформи у 2020 році перш за все необхідно чітко визначити методологію та стратегію розвитку е-демократії у місті, визначити інструменти та засоби реалізації запланованого. Стратегування дасть можливість побачити сильні і слабкі сторони роботи, дієвість тих чи інших механізмів, результативність е-урядування. Увагу слід зосередити на тих сферах, де є запит від суспільства. Для оптимізації роботи доцільно інтегрувати між собою е-сервіси, сприяти оперативності обміну даними, зручності при користуванні е-ресурсами.

Новими викликами для місцевої політики у сфері е-демократії є розвиток е-взаємодії — модернізованого напряму комунікації, де влада відходить від так званого «сухого інформування», а вступає в діалог із громадським середовищем та отримує від нього рекомендації та пропозиції і спільно розв'язує існуючі проблеми. Стрімкий розвиток соціальних мереж створив нову е-площину для взаємодії влади з громадянським суспільством, тому перспективним залишається інтегрування е-платформ та соцмереж.

Постійним викликом залишається потреба у нових та процес перепідготовки і навчання зайнятих у сфері е-урядування працівників. Співпраця з ІТ-компаніями стає пріоритетним способом вирішення цієї ситуації.

Інструменти участі та управління містом не мають жодного значення, якщо суспільство не застосовує їх для отримання послуг чи розв'язання проблем. Системне інформування через різні канали комунікації з прикладами дасть розуміння їх практичного застосування.

Відштовхуючись від реального стану речей та [проведеного дослідження](#) TransparentCities для Тернопільської громади у наступні роки слід удосконалити механізм інформування про роботу органів місцевої влади, сприяти оперативному оновленні інформацію про депутатів, профільних комісій та визначити способи взаємодії між громадськістю і владою. Також потрібно врегулювати оприлюднення результатів роботи комунальних підприємств, їх звітування.

Доцільно буде запровадити практику проведення конкурсів щодо розподілу коштів для між інституціями громадянського суспільства та врегулювати політику конфлікту інтересів при цьому.

Місту слід оприлюднювати не пізніше як за 20 днів до моменту розгляду всі зміни що стосуються бюджету міста та створити можливості для роз'яснення і обґрунтування цих змін перед громадянами. Увагу слід звернути на процедуру проведення бюджетних слухань, покращити інформування, сприяти залученню представників різних соціальних груп.

У 2020 році перспективним залишається використання системи [ProZorro. Продажі](#). Місту рекомендується розмістити на сайті архів закупівель за останні 3 роки або ж посилання на портал уповноваженого органу, де можна знайти цю інформацію.

У соціальній, житловій та освітній сферах потрібно звести до мінімуму дубляж онлайн заяв та заяв у паперовій формі, проводити е-консультації стосовно соціальних послуг, освітніх заходів, ситуації із житловим фондом, що перебуває у власності громади.

Стрімкий розвиток інформаційної сфери вимагає створення умов для легкого та швидкого ведення бізнесу, вирішення місцевих проблем, отримання послуг. Влада, створюючи електронні сервіси, не повинна забувати про зміст, яким вони наповнені. Без зручності та ефективності вони стануть все менш популярними. Це ж відбувається із тими інструментами, про шляхи використання яких не розповідають жителям. Синергія дій влади і активної громадськості відкриє більше можливостей.

Успіх впровадження е-урядування залежить від багатьох факторів, але ключовим залишається реагування місцевої влади на потреби громадян. Якщо е-урядування відповідатиме новим викликам суспільства та буде розв'язувати існуючі проблеми, то є всі підстави стверджувати, що

Тернопіль стане цікавий інвесторам, міжнародним партнерам, залучатиметься до міжнародних проектів з розбудови громадянського суспільства.